

èn politiek èn religieus een ieder uit zich zelf deed getuigen, en uit zijn persoonlijk leven een actie op heel zijn omgeving deed uitgaan, dat de mystieke in-zich-zelf-terugtrekking omisloeg in een uitslaan naar buiten van een alle orde doorbrekende geestelijke strooming. Zoolang van Rome, uit de verte, de Kerkelijke traditie de geesten beheerschte, vond de absolute Staatsmacht hierin een tegenwicht, dat aan de vrijheid van het volk ten goede kwam. Maar nu dit tegenwicht wegviel, en de Vorsten hun absolutisme op de spits dreven, waakte almeer in de geesten een spiritualisme op, dat zich de bezieling van de mystiek op alle terrein individueel uiten deed, en aldus openbaarde zich de geestesmacht, die het absolutisme in de Engelsche Staatsinrichting gebroken heeft en de vrijheid van het Kerkelijk leven heeft gered. Het eerst trad deze beweging als puritanistisch op, en splitste zich al spoedig in Presbyterianisme en Independentisme. Het Presbyterianisme onderging den invloed van deze mystieke drijvers slechts in zeer geringe mate. Het was meest uit Frankrijk en uit Genève Engeland binnengedrongen, en bedoelde niet anders dan het Calvinisme in zijn tweede periode ook in Engeland veld te doen winnen. Doch al gelukte dit in Schotland onder Knox, en tendeele zelfs in een der counties van Ierland, toch sprak het Presbyterianisme niet naar 't hart van 't Engelsche volk. Ongetwijfeld vertegenwoordigde het Presbyterianisme tegenover het Independentisme de degelijke Kerkelijke orde maar wie deze in Engeland beoogde, voelde zich toch veelmeer tot de degelijke kerkelijke orde van het Episcopaat aangetrokken. Schotsch was het Presbyterianisme voorzeker, maar in Engeland genoot het slechts een zeer tijdelijken opbloei. In het midden der 19e eeuw beschikte het Presbyterianisme, volgens de opgave van den officieelen census, over slechts 79 kerkgebouwen, in 1801 was dit getal zelfs op 27 gedaald. In Londen was het aantal Kerken van de Presbyterianen op niet meer dan 2 komen te staan, met niet meer dan 1000 zitplaatsen, en de census van 30 Maart 1851 gaf voor Londen een kerkbezoek aan van niet meer dan 800. Slechts voor zeer korten tijd scheen het Presbyterianisme in het eigenlijke Engeland wortel te schieten, maar het kon nimmer het Engelsche volkskarakter winnen; iets wat te sterker uitkomt, zoo men niet uit het oog verliest, dat het klein getal Presbyterianische Kerkbezoekers in Londen nog voor een aanmerkelijk deel uit Schotten en Amerikanen bestaat. Wie aan een degelijke Kerkorde